

Den borgerlige og småborgerlige anarkismen

Anarkismen er bare enda en variant av borgerlig og småborgerlig tenkning, og det forholder seg slik Friedrich Engels slo fast, at anarkismen vil bevare det borgerlige samfunn, selv om den reiser slagordet om å avskaffe staten.

Engels slår fast at kommunister også er for å avskaffe staten, men da bare som det nødvendige resultatet av at klassene avskaffes. Uten klasser forsvinner behovet for at en klasse organiserer sin makt over andre klasser.

Hos Engels kan vi lese at i et borgerlig samfunn med en borgerlig stat, i dette tilfellet Tyskland anno 1880 «**dekker slagordet over enten en feig flukt fra den aktuelle konkrete kampen, eller et ekstravagant tryllenummer som forvandler den borgerlige friheten til absolutt frihet og selvstendighet for individet, eller endelig bursjoaens likegyldighet overfor enhver statsform så lenge den ikke hemmer utviklingen av borgerlige interesser**».

Vi må dvele litt ved dette, og se at når anarkister, og for den saks skyld alskens utopiske sosialister og opportuniste, avviser autoritet, disiplin, arbeidsdeling og så videre, er dette uttrykk for borgerlig og småborgerlig dragning mot «**absolutt frihet og selvstendighet for individet**». Den ekstreme individualismen og egoismen, som blir stadig mer fremherskende og vulgær etterhvert som forfallet og reaksjonen tiltar, kommer i nærmest ren form til uttrykk i anarkisme. Dette har ingenting med sosialisme å gjøre, det er destillert liberalisme – det er ingenting annet enn et radikalt uttrykk for det typiske borgerlige og småborgerlige standpunktet.

Engels henviser til anarkistiske ideologer som Proudhon og Stirner, som den dag i dag løftes frem av anarkister. Han

skriver at en gang i tiden trengte borgerskapet proletariatet som alliert mot føydaladelen, og at de overalt måtte appellere til en viss sosialisme. De måtte gi noen løfter til proletariatet, og dette ga opphav til «en rekke mellomtrinn som omfattet alle arter av sosialisme, den reaksjonære sosialisme, den småborgerlige sosialisme, bursjoasosialismen.». Marx og Engels skriver utfyllende om disse retningene i *Det kommunistiske manifest*, og Lenin har beskrevet hvordan borgerlig sosialisme, etter å ha blitt nedkjempet fullstendig av marxismen i arbeiderbevegelsen, har gjenoppstått i «marxistisk» form, som opportunisme og revisjonisme.

Vi må til en viss grad forstå anarkismen på samme måte. I sin «rødeste» form er dette en form for reaksjonær, småborgerlig eller borgerlig sosialisme. Men man må ikke forveksle dette med at verken anarkisme eller revisjonisme står marxismen nær. Tvert om: dette plasserer disse teoriene i samme kategori som enhver borgerlig eller småborgerlig ideologi og politikk. De uttrykker ikke en variant av proletariatets tenkning, men tvert om bare variasjoner av tenkninga som genereres i borgerskapet og småborgerskapet. Når vi møter slike standpunkt i arbeiderklassen eller i den revolusjonære bevegelsen, har de kommet inn i denne fra det borgerlige samfunnet og fra fremmede klassers standpunkt og ideologi.

Stalin skriver: «Saken er at marxismen og anarkismen bygger på helt forskjellige prinsipper, trass i at begge opptrer på kamplassen under sosialismens fane. Grunnsteinen i anarkismen er det enkelte individ, hvis frigjøring etter dens mening er hovedforutsetningen for frigjøringen av massen, kollektivet. Ifølge anarkismen er en frigjøring av massen umulig så lenge enkeltindividet ikke er frigjort. Derav følger dens parole: 'Alt for enkeltindividet'. Grunnsteinen i marxismen er derimot massen, hvis frigjøring etter dens mening er hovedforutsetningen for frigjøringen av den enkelte. Det vil si at ifølge marxismen er en frigjøring av individet umulig så

lenge massen ikke er frigjort. Derav følger dens parole: 'Alt for massen'. Det er klart at vi her har å gjøre med to prinsipper som gjensidig benekter hverandre, og ikke bare taktisk meningsforskjell.».

Hvordan anarkismen sverger til det borgerlige samfunnet, ser vi godt i ideene til tenkere som Proudhon, eller hos dagens moderne anarkister, når disse vil organisere samfunnets produksjon enten i at alle blir små eiendomsbesittere eller i kooperativer, men hvor markedet i en eller annen form består. De vil ikke en gang for alle oppløse de kapitalistiske produksjonsforholdene, men bare gjøre alle til eiendomsbesittere. Arbeiderne skal ikke overta produksjonsmidlene for å sosialisere dem og oppheve produksjonsforholdene. Produksjonsforholdene skal bare justeres, slik at arbeiderne blir eiere, og dermed «oppheves» ikke kapitalismen, men arbeiderklassen. Tilbake står alle som frie og selveiende småborgere, eventuelt som likestilte deltagere i kooperativer og kollektiver. Dette er en utopisk idé, en umulighet, men den appellerer sterkt til småborgere – og også til enkelte kapitalister og, i tidligere tider, adelsmenn som Bakunin og Kropotkin.

Hvordan anarkismen uttrykker ikke-proletariske ideer og standpunkter, ser vi i den ekstreme individualismen og forsvaret av «autonomi». Anarkister eller «frihetlige sosialister» avviser autoriteten. Dette er grunnlaget for at de avviser det kommunistiske partiet og proletariatets diktatur. De avviser i forlengelsen av dette også enhver sann disiplin, som blant annet forutsetter å utføre ordre og å gjøre saker man ikke vil, og enhver demokratisk sentralisme. I den grad de aksepterer noe som ligner demokratisk sentralisme, betoner de demokratiet sterkest og forutsetter en slags idé om at de kan følge ordre, så lenge de er enig i disse, eller at de kan akseptere sentralisme, så lenge alle avgjørelser er tatt etter grundig diskusjon og flertallsavgjørelser hvor alle har en stemme. I praksis fører slike ideer til en fullstendig

opløsning av disiplinen, til undergraving av enhver ledelses autoritet og til total negasjon av sentralismen, som jo er den demokratiske sentralismens mål. Dette er ingenting annet enn ideologiske uttrykk for borgerlig ego og småborgerlig individualisme. Det er å sette seg selv i sentrum, å sette sine egne interesser over flertallets interesser. Det er bare en radikal eller «ekstrem» variant av den sedvanlige borgerlige liberalismen som samfunnet domineres av, fordi den genereres direkte fra de borgerlige produksjonsforholdene.

Anarkismen har dessuten, i likhet med Immanuel Kant, problemer med andre kategorier enn «individet» og «alle». De har problemer med å se noe mellom disse, for eksempel kategorier som klasse, nasjon eller kjønn. Et uttrykk for Kants problem ser vi i hans «kategoriske imperativ»: «Handle bare etter den maksime gjennom hvilken du samtidig kan ville at det skal bli en allmenn lov». Altså: Du skal bare gjøre – eller unnlate å gjøre – handlinger, om din handling (eller fravær av handling) skal gjentas av alle andre, alltid og over alt. Dermed forsvinner hensynet til ulik klasse eller ulik livssituasjon. Bakunin anerkjente ikke konseptet klasse i det hele tatt, og dette går igjen hos anarkistene, enten i klartekst eller mer indirekte. De evner ikke å se klassenes organisering som klasse, eller deres tenkning som ideologi. Alt dette er særlig typisk for småborgere, både intellektuelle og små eiendomsbesittere. For disse blir hele den kapitalistiske produksjonen en eneste stor og uløst gåte. Autoriteten blir en mystisk og fiendtlig kraft, som de mistror og bekjemper, uansett hvor og hvem den kommer fra.

Anarkisme har dermed sitt opphav i klassene og klassekampen, som all politisk tenkning. Dermed vil anarkisme oppstå spontant på nytt og på nytt. Det vil oppstå hos enkeltpersoner i den revolusjonære bevegelsen og i form av småborgerlige politiske grupper (sirkler). Den må bekjempes gjennom ideologisk transformasjon, hvor man omdanner sitt verdensbilde i tråd med proletariatets ideologi, marxismen-leninismen-

maoismen. Til sist: Det er viktig å se at dette ikke er et problem som «gjelder alle andre», men at alle revolusjonære hele tiden gjennom revolusjonær praksis vil bli konfrontert med sitt eget ego og sin egen individualisme. Bare ved å knuse dette igjen og igjen, gjennom å ta ansvar og gjøre sine oppgaver, vil man kunne bekjempe borgerlige og småborgerlige standpunkt hos seg selv, og legemliggjøre maoismen.

Les mer:

[*Om slagordet «avskaffelse av staten» og de tyske «anarkiets venner»*](#)

[*Stalin: Anarkisme eller sosialisme*](#)

[*Om autoriteten*](#)